

משה חיים פלח

- 1..... בענין לא מפיה אנו חיינ
- 3..... בגדר חזקת כשרות
- 4..... בדברי הגר"ח בגדר שיעורא דש"ש
- 8..... בענין נאמנות לפטור משבועת גלגול
- 9..... בשיטת הרמב"ם בדינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו
- 11..... בגדר דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו

בענין לא מפיה אנו חיינ

הנה צעיקר ביאור הא דאמר רבי יחושע "לא מפיה אנו חיינ" יעוין צריעצ"א ויעוין עוד צרשצ"א (יג ז ד"ה השיבותנו על המשוברת) אך בפשטו היינו כלפי מאי דתנן לקמן צריש פרק האשה שנתארמלה (טו ז) מודה רבי יחושע צאומר לחצירו שדה זו של אציק היתה ולקחתיה הימנו שהוא נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, לזה קאמר הכא דהכא כיון דלאו מפיה אנו חיינ, דהא ראוב מדצרת, להכי אינה נאמנת להתיר. וכן צגמ' (יג ז) אי אתם מודים צשצויה ששצית ויש לה עדים ששצית והיא אומרת טבורה אני שאינה נאמנת, ול"צ מאי האי דקאמר ויש לה עדים ששצית [ויעוין צמשנת ר' אהרן (פכ"א סק"ט) דעמד צזה, ומה דציאר ע"פ דרכון וצפשוטו התם נמי מתצאר כן, דנהי דצגוונא דלית לה עדים אלא אמרה נשצית נאמנת לומר טבורה אני דהפה שאסר הוא הפה שהתיר וכדתנן לקמן (כג ה) מ"מ צגוונא דיש לה עדים ששצית אינה נאמנת.

אולם הדברים צריכים ציאור, דמאי הולך ר"י להצריך לצאר דלית לה הכא נאמנות דהפה

הנושא את האשה ולא מלא לה צתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדכו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתך והיה מקחי מקח טעות רצן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת רבי יחושע אומר לא מפיה אנו חיינ אלא הרי זו צחזקת צעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שתציה ראייה לדצריה כו' היא אומרת מוכת ען אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את רצן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ורבי יחושע אומר לא מפיה אנו חיינ אלא הרי זו צחזקת דרוסת איש עד שתציה ראייה לדצריה כו' ראוב מדצרת עם אחד ואמרו לה מה עיצו של איש זה איש פלוני וכהן הוא רצן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ור' יחושע אומר לא מפיה אנו חיינ אלא הרי זו צחזקת צעולה לנתין ולמזר עד שתציה ראייה לדצריה היתה מעוצרת ואמרו לה מה עיצו של עוצר זה מאיש פלוני וכהן הוא רצן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ור' יחושע אומר לא מפיה אנו חיינ אלא הרי זו צחזקת מעוצרת לנתין ולמזר עד שתציה ראייה לדצריה.

צזה מודו כולי עלמא דמהימן ע"י כה טענת צרי לחוד לחזור ולהתיר מה שאסר, דכיון דכל האיסור מכח הודאת הצעל דצר, סגי נמי בטענת צעל דצר לחוד לחזור ולהתיר, דכפה וככה שאסר איכו נמי מחיר, ובכה"ג לא צעינן טפי מכח דטענת צעל דצר.

ומצתה מצואר לישנא דרבי יהושע, דהולך לצאר דלא מפיה אנו חיינן, דרצן גמליאל סבר דאף בגוונא דלא מפיה אנו חיינן מ"מ נאמנת בטענת צרי לחוד, ולזה קאמר ליה רבי יהושע דאילו מפיה אנו חייס, דלית לן עדות וידיעה אלא מכח הודאתה דהיינו הודאת צע"ד, אה"כ מודינא לך דסגי בטענת צע"ד, ומהאי טעמא צאומר לחזירו שדה זו של אציק היתה ולקחתיה הימנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [ואף לאחר כדי דיבור דליכא מיגו, ומשום הפה שאסר, דצמקוס דאיכו אסר סגי בטענה] מ"מ הכא כיון דלאו מפיה אנו חיינן, לא סגי בטענת צרי לחוד [ויל"ד].

שאסר, והרי עיקר פלוגתתם אי נאמנת בטענת צרי לומר דלכשר נצטלה או לא, דר"ג סבר דנאמנת ור"י סבר דאינה נאמנת, וכשם דלא הולך לומר ר"י אין לה עדים ה"כ אין לריך לצאר דלא מפיה אנו חייס, ולכאורה מלישנא דרבי יהושע "לא מפיה אנו חיינן אלא הרי זו צחזקה צעולה עד שלא תתארס כו' לא מפיה אנו חיינן אלא הרי זו צחזקה צעולה לנתין ולמזמר כו'" משמע דלרצן גמליאל טעמא דנאמנת היינו כעין נאמנות הפה שאסר, וקאמר ליה ר"י דהכא כיון דלאו מפיה אנו חיינן אינה נאמנת, ול"כ דהא טעמא דר"ג משום צרי.

ונראה לצאר, דהנה צעיקר דין נאמנות הפה שאסר דעת כמה ראשונים דהוי מדין מיגו, אך דעת הרבה ראשונים דהויא נאמנות צפנ"ע, ולכמה ראשונים דהפשא"ס מהימן אף לאחר כדי דיבור, ול"כ גדר הכ נאמנות ונאמרו צזה כמה דרכים.

ונראה לדון לצאר, דצוונא דלית לן עדות על עיקר הדצר, אלא מפיו אנו חייס מכח הודאתו,

בגדר חזקת כשרות

פוסל בישראל, ומבואר דיסוד איסור זונה לישראל
הוי דיסוד איסור זונה לכהן, וא"כ ל"צ אמאי איסור
סועה לישראל לא חשיב שינוי הגוף לדון זיה דין
חזקת הגוף.

ונראה דהנה הקשו האחרו' היאך שפחת כהן אוכלת
בתרומה והא כהן הבא על השפחה לוקה
משום זונה, אלמא דחשיבא זונה, ושיעת התום' בסוף
פרק ארבעה אחין (יבמות לה א) דשם זונה אוסר
בתרומה (וישין בתום' בפרק החולץ מד ב ובכ"ד) ונאמרו בזה
כמה דרכים, ובחידושי הגר"ח (עבש"ס צטוין היתר ע"ע
בשפחה) עמד בזה וכתב דשפחה לא הויא זונה
בעלמותה ולהכי מותרת בתרומה, והא דכהן לוקה
עליה משום זונה היינו משום דשפחה לעולם ביאתה
ביאת זנות [והיינו כיון דמופקעת מאישות להכי
חשיבא ביאתה ביאת זנות].

ומבואר דיסוד איסור זונה לכהן אינו משום עלם
חלות שם זונה באשה דוקא, אלא יסוד
האיסור משום דביאתה ביאת זנות, אלא דבאשה
זונה הויא ביאתה ביאת זנות.

ומעשה נראה דגדר איסור סועה לישראל היינו
דכיון דזינתה ונתקלקלה באישות בינה לבין
בעלה, שוב ביאתה לבעלה הויא כעין ביאת זנות,
ובזה דמייא סועה לישראל לזונה לכהן, אך מ"מ הכא
לא חייל שם זונה בגופה, אלא אין הקלקול אלא
באישות, אלא דממילא נעשית ביאתה ביאת זנות,
ומעתה מבואר הא דבספק סועה לישראל ליכא
חזקת הגוף, כיון דהכא לא מספקין אי חייל באשה
שם זונה, אלא אי נתקלקלה באישות שבינה לבין
בעלה ונעשית ביאתה ביאת זנות, ונכון לפלפולא.

מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן
לוי לדברי המכשיר מכשיר אפילו צרוב
פסולין, והנה בפשוטו צכה"ג ודאי אינה כשירה אלא
מכה טענתה [ומדין טענת צרי או מדין עד אחד
באיסורין] אך לשון רש"י דאמרין אוקמה אחזקתה,
ובפשוטו משמע דאף בזה סגי בחזקה לחוד, ותמכו
האחרו' דהא קי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף והיאך
מכשירין לה מכה חזקה לחוד.

ויש שתיראו בזה ע"פ הא דמשמע לכאורה בתום'
לקמן בפרק המדיר (עב ב) דחזקת כשרות
לכהונה חשיבא כחזקת הגוף, ולידדו האחרו' דחזקת
הגוף עדיפא מרוב, אולם עיקר הדבר לריך ביאור,
דאמאי חזקת כשרות לכהונה חשיבא כחזקת הגוף.

ונראה לכאורה ביאור הדברים, דהנה ז"ל הרמב"ם
(פ"ח מאיסורי ציאה ה"ה) הא למדת שאין היותה
זונה תולה בצעילה של איסור, שהרי הבא על הגדה
ועל הקדשה והנרצעת לבהמה נבעלה בעילה של
איסור ולא נעשית זונה, ומי שנשאת לחלל נבעלה
בעילה של היתר כמו שיתבאר ונעשית זונה ואין
הדבר תלוי אלא בפגימה ומפי השמועה למדו שאינה
פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל כמו שאמרנו
עכ"ל, ומבואר דיסוד גדר שם זונה לכהן היינו פגם
האשה, וכלפי עלם חלות שם זונה באשה שפיר
יש לדון דחשיב כחזקת הגוף, דחשיב השתנות בגוף
האשה.

והנה בפשוטו בספק זנות דאשת איש לישראל ליכא
אלא חזקת היתר דהויא חזקת דין בעלמא,
והא לא חשיבא חזקת הגוף, אך לכאורה יש לעיין,
דהא בקידושין (טו ב) איתא דאיסור זונה חייל על
איסור חללה דחשיב איסור מוסף הואיל ושם זנות

בדברי הגר"ח בגדר שיעורא דש"ש

אינה עכ"ל, ותמכו האחרו' דהא קי"ל כדצרי כולן להחמיר ואמאי פסק הכא דסגי דישאר מן המאדים כדי שינטל צזוג ולא הלריך שיעורא רבה דכדי לכוף ראשן לעיקרן.

ויעוין צחידושי רבינו חיים הלוי (הב"י ח"ט ע"ב) דצ"ח דעת הרמב"ם, דהא דהלכה כדצרי כולן להחמיר אינו מספק אלא הוי צתורת ודאי, והוכיח כן מהא דסתם הרמב"ם צבלכות עומאת לרעת דשיעור שער שחור המליל צנתקין הוי צכדי לכוף ראשן לעיקרן דוקא, ומשמע דהוי אף בגוונא דנטמא צשער לכוב דאין צו אלא כדי לינטל צזוג, ואם איתא דהא דאזלינן לחומר' אינו אלא מספק, הא צכה"ג עהור ממה נפשך, אלא ע"כ דהא דהלכה כדצרי כולן להחמיר הוי צתורת ודאי, ולענין סימן עומאת דשער לכוב סגי צשיעורא זועא דכדי לינטל צזוג צתורת ודאי ולענין עהרה דשער שחור צעינן שיעורא רבה דכדי לכוף ראשן לעיקרן צתורת ודאי יעו"ש [וסיים הגר"ח צסו"ד דעיקר הדצר מצואר גס צתשוצת החת"ס (א"ח ס"י קנד) צשיעת הרמב"ם דהוי צתורת ודאי].

ולכאורה הדצרים לריכים ציאור, דכיון דפליגי תנאי ולכל חד מינייהו ליכא אלא חד שיעורא להקל ולהחמיר, מהיכא אתי האי דינא דאזלינן צכל דוכתא לחומר' צתורת ודאי, ולכאורה הוא דלא כמאן [ויעוין צתשו' החת"ס ע"ב].

ונראה לדון צצ"חור הדצרים, דהנה ציומא (ה"ב) אמר צבי יוחנן שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני ועונשין מכתב כתיבי אלא הכי קאמר שיעורין של ועונשין הלכה למשה מסיני תניא נמי הכי שיעורין של ועונשין הלכה למשה מסיני אחרים אומרים צית דינו של יעצבן תיקונים כו', ויש לדקדק מאי קאמר "שיעורין של ועונשין" ומאי אתי לאפוקי.

ונראה לצאר דהנה ציומא שם אמר רבי אלעזר האוכל חלב צצמן הזה לריך שיכתוב לו שיעור

הממאנת אין לה לא קנס ולא פיתוי הא קטנה צעלמא אית לה כו' תניא עד מתי הצת ממאנת עד שתצ"ח שתי שערות דצרי ר"מ ר' יהודה אומר עד שירצה שחור על הלצן כו', והנה צפרק צא סימן (ה"ב ג"ב) תנן שתי שערות האמורות צפרה וצנגעים והאמורות צכל מקום כדי לכוף ראשן לעיקרן דצרי רבי ישמעאל ר"א אומר כדי לקרוץ צצ"פורן ר' עקיבא אומר כדי שיהו ניטלות צזוג, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כדצרי כולן להחמיר, וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מא"ח ה"י) וז"ל שתי שערות האמורות צצן וצצת וצכל מקום שיעורין כדי לכוף ראשן לעיקרן, ומשילמחו ויהיו יכולות להנטל צפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין צהן להחמיר צכל מקום, לפיכך צצן וצצת נחשוב אותם גדולים להחמיר הואיל ונמחו כדי להנטל צפי הזוג, ונחשוב אותם קטנים להחמיר הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן עכ"ל, וכן פסק הרמב"ם צה"י עומאת לרעת (פ"ב ה"ב) שיער לצן שהוא סימן עומאת צלרעת אין פחות משתי שערות, וכמה יהיה אורכן כדי שיהיו ניטלות צזוג כו' ולקמן שם (פ"ב ה"ב) שתי שערות הלהצות הדקות סימן עומאת, צין שהיו זו צלד זו צין שהיו מרוחקות זו מזו, צין שהיו צאלמע הנתק צין שהיו צסוף הנתק, צין שקדם הנתק את השיער הלהצו צין שקדם השיער הלהצו את הנתק הרי הוא סימן עומאת והוא שיהיו ניטלות צזוג כמו שצ"ארנו צשיער הלצן, ושם (ה"י) השיער השחור המליל צנתקין אין פחות מצ' שערות, ואין מלילות עד שיהיו אורכן כדי לכוף ראשן לעיקרן כו'.

אולם צבלכות פרה אדומה (פ"ב ה"ג - ד) כתב הרמב"ם וז"ל הוי צה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר עיקרן משחיר וראשן מאדים הכל הולך אחר העיקר, וגוזז צמספרים את ראשן המשחיר ואינו חושש משום גיזה צקדשים שאין כוונתו לגזו, ולריך שישאר מן המאדים כדי שינטל צזוג שכל שעה שאינה ניטלת צזוג הרי היא כאילו

אקרה דארץ תאנה וגפן והאי שיעורא היינו צין
 צהולאה וצין צשאר מלאכות דשייך צאוכלין כגון
 קלירא ועחינה ואפייה וצישול דכולן כגרוגרת וכיון
 דהלכה למשה מסיני הוא מגזירת הכתוב כהלכתא
 בלא טעמא תו לא שייך לחלק אף על גב צדפחות
 מגרוגרת נמי חזי למידי אחרינא אס לא שהלניע לזרע
 ולדוגמא ולרפואה, משא"כ צמיני משקין נראה
 דשיעורא דידהו אפילו צרביעית לאו הלכה למשה
 מסיני הוא וא"כ על כרחך שהתורה מסרה הדבר
 לחכמים כו', ומצואר דאיכא דשיעורין דאף לדין
 אינם הלכה למשה מסיני אלא מסרן הכתוב לחכמים
 לקצוע השיעור, ויש לומר דלהכי נקט רבי יוחנן
 "שיעורין של עונשין" הלכה למשה מסיני, דודאי
 איכא שיעורין דמסרן הכתוב לחכמים, אלא דגבי
 שיעורין של עונשין קאמר דהוי הלכה למשה מסיני
 [אך יש לדחות דנקט לישנא דשיעורין של עונשין
 לטעמיה דצבירא ליה (יומא עג ז) דחלי שיעור אסור
 מן התורה ולא נאמרו שיעורין אלא לעונשין ולא
 לאיסור].

ובעירובין (ד ה) אמר רבי חייא בר אשי אמר רב
 שיעורין חליטין ומחילין הלכה למשה
 מסיני שיעורין דאורייתא הוא דכתב ארץ חטא
 ושערה וגו' ואמר רב חנן כל הפסוק הזה לשיעורין
 נאמר חטא לכדתן הכנסם לצית המנוגע כו' שעורה
 דתן ע"ס כשעורה מטמא צמגע וצמשא ואינו
 מטמא צאהל גפן כדי רביעית יין לגזיר תאנה
 כגרוגרת להולאת שבת רמון כדתן כל כלי צעלי
 צתים שיעורין כרימונים ארץ זית שמן ארץ שכל
 שיעוריה כזיתים כל שיעוריה סלקא דעתך והאיכא
 בני דאמרן אלא אימא ארץ שרוב שיעוריה כזיתים
 דצש ככותצת הגסס ליום הכיפורים, ותיסצרא
 שיעורין מיכתצ כתיבי אלא הלכתא נינהו
 ואסמכינהו רבנן אקראי וכ"ה צסוכה (ו ה) אולם
 צצרכות (מא ה) איתא אמר רב יוסף ואיתימא רבי
 ינחק כל המוקדם צפסוק זה מוקדם לצרכה שנאמר
 ארץ חטא ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן
 ודצש ופליגא דרבי חנן דאמר רבי חנן כל הפסוק כולו
 לשיעורין נאמר חטא כו' ואידך בני שיעורין צבדיא

שמה יצא בית דין אחר וירצה צשיעורין מאי ירצה
 צשיעורין אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן והתניא
 אשר לא תעשינה צשגגה ואשם השצ מידיעתו מציא
 קרבן על שגגתו לא שצ מידיעתו אין מציא קרבן על
 שגגתו אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול,
 וצירושלמי (פ"א דהגיבה ב"ב) א"ר יוחנן מעה כסף ושתי
 כסף דבר תורה תנא רבי יסא קומי רבי יוחנן ראייה
 כל שהוא חכמים הם שאמרו מעה כסף ושתי כסף,
 א"ל ויש כן זו א"ר יונה וכל השיעורין לא חכמים הם
 שנתנו כזית מן המת כזית מן הנצילה וכעדשה מן
 השרץ לא אתא מישראל אלא כיי דתני רבי הושעיה
 דתני רבי הושעיה לא יראו פני ריקס אפי' כל שהוא
 חכמים הם שאמרו מעה כסף ושתי כסף כו' רבי
 יוחנן כדעתיה ורבי הושעיה כדעתיה רבי יוחנן
 כדעתיה דרבי יוחנן דו אמר כל השיעורין הלכה
 למשה מסיני הוי דו אמר מעה כסף ושתי כסף דבר
 תורה, רבי הושעיה כדעתיה רבי הושעיה דו אמר
 האוכל איסור צזמן הזה לריך לשנות לפניו את
 השיעורין שמה יעמוד צ"ד אחר וישנה עליו את
 השיעורין ויהא יודע מאי זו שיעור אכל הוי דו אמר
 ראייה כל שהיא חכמים הם שאמרו מעה כסף ושתי
 כסף ע"כ.

ומבואר צדצרי הירושלמי דרבי הושעיה סבר דכל
 השיעורין דרבנן נינהו, ומהאי טעמא לריך
 שיכתוב שמה ישנו בית דין את השיעור מכאן ולהבא
 ושוב לא ילטרך להציא קרבן, דמכאן ולהבא הך
 מטעה אינו מחייב קרבן [ויטוין ציפה עינים (יומא
 עג)] והנה ה"פ פשיטא דאין הציאור דשיעורין דרבנן
 ממש, דהא נפק"מ לחיוב קרבן דאורייתא ולכל דיני
 התורה, אלא שיעורין דרבנן היינו דמסרו הכתוב
 לחכמים לקצוע השיעור.

ובשבת (עב ה) אמר אביי מכדי כל מילתא דשכיחא
 ולא שכיחא אזול רבנן צתר דשכיחא לקולא
 שכיחא ושכיחא אזול רבנן צתר דשכיחא לחומרא כו'
 וצפנ"י (עס עג ז) עמד אמאי גבי אוכלין לא אשכחנא
 האי כללל ות"י וז"ל דדוקא צאוכלין דשיעורא
 דגרוגרת דידהו הוי הלכה למשה מסיני ואסמכינהו

וכיון דשינה קרא וכתב לשון עינוי, קצבו חכמים השיעור צככותצת.

ובספ"ק דחגיגה (י 6) הדינין והעבודות הטהרות והעמאות ועריות יש להן על מה שיסמכו והן הן גופי תורה, וצגמ" (א 6) עהרות מיכתב כתיבן לא נלרכא אלא לשיעור מקוה דלא כתיבא דתניא ורחץ צמים צמי מקוה את כל צשרו מים שכל גופו עולה צהן וכמה הן אמה על אמה צרום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה^ה, עמאות מיכתב כתיבן לא נלרכא אלא לכעדשה מן השרץ דלא כתיבא דתניא צהם יכול צכולן תלמוד לומר מהם יכול צמקלתן תלמוד לומר צהם הא כילד עד שגייע צמקלתו שהוא ככולו שיערו חכמים צכעדשה שכן חומע תחלתו צכעדשה רצי יוסי צרצי יהודה לומר כזנב הלטאה, ולכאורה משמע דהנך שיעורין מסרן הכתוב לחכמים [מיהו התם עיקר שיעורא דרשי מקרא דצעינן מקלתו שהוא ככולו אלא פליגי צסצרא מאי חשיב מקלתו שהוא ככולו].

ומבואר דודאי איכא מ"ד שיעורין של עונשין מסרן הכתוב לחכמים, ומשמע דלכולי עלמא איכא שיעורין דמסרן הכתוב לחכמים [ונתצאר עוד צמק"א] ויש לומר דשיעורא דשערות נמי מסרו הכתוב לחכמים, ונחלקו הנך תנאי צמתניי היאך ראוי לקצבו השיעור.

ומעתה יש לומר דכד אתי מר עוקבא וקאמר הלכה כדצרי כולן להחמיר, הרי השתא קצב איהו השיעור צתורת ודאי להחמיר [ויעוין צחז"א (א"ח ס"א טז)] ויל"ע צלשון הגר"ח שס.

מי כתיבי אלא "מדרכנן" וקרא אסמכתא צעלמא, ויש לצאר דחלק מהנך שיעורין הוו הלכה למשה מסיני וחלקן מסרן הכתוב לחכמים, ולהכי הכא נקטינן הלכתא נינהו והכא נקטינן "מדרכנן" [אך יתכן עוד דסוגיא דצרכות אזלא כרצי הושעיא צירושלמי דשיעורין דרצנן נינהו, דמסרן הכתוב לחכמים, משא"כ סוגיא דעירובין וסוגיא דסוכה דקאי להדיא אמימרא דרצי חייה צר אשי אמר רצ דסצר דשיעורין הלכה למשה מסיני, ולהכי נקטה "הלכתא נינהו"].

ובתוספתא דשזבות (פ"א ה"ד) מה ת"ל עמאה להציא את צכית אמר ר"ש מה ראו לומר צצהמה חיה צכזית עמא וצשרן כעדשה אלא צהמה וחיה תחילת צרייתן כזית שרץ תחילת צרייתן כעדשה, ובר"ש (פ"צ דאהלות מ"ג) הציא מהתוספתא דאהלות (פ"ג ה"ג) אצא שאול לומר רציעית תחילת דמו של קטן, וצאר בר"ש דאתי ליתן עעמא לשיעור רציעית, וכן הציא שס מהספרי זוטא (פ' חקת) אמרו כזית מן המת עמא שכן היא תחילת ילירתו יע"ש, ולכאורה לא אתי ליתן עעמא לשיעורין דהלכה למשה מסיני, אלא ס"ל דשיעורין דרצנן, וכדאמר ר"ש צתוספתא מה ראו לומר כו'.

וביזמא (פ 6) כל השיעורין כולן צכזית חוץ מטומאת אכולין ששינה הכתוב צמשמען ושינו חכמים צשיעורן ורחיה לדצר יוס הכפורים מאי שינה הכתוב צמשמעו מלא תענה ומאי שינו חכמים צשיעוריה ככותצת כו', ומשמע לכאורה דלא נמסר עלם השיעור, אלא נמסר לחכמים לקצבו השיעור,

^א **ומשמע** דילפי מקרא דשיעור מקוה הוא "מים שכל גופו עולה צהן" ושיערו חכמים דהיינו ארבעים סאה, ונמסר לחכמים לקצבו השיעור, ויעוין צרש"א (צ"ג ע"ג 6) שכתב וז"ל כל מדת חכמים כך הוא שמתקנין על דרך הרוב ודרך הכלל לא על דרך הפרט, צארבעים סאה הוא עובל מים שכל גופו של אדם עובל צהן צארבעים סאה חסר קרעוב אינו עובל ואפי קטן שכל גופו עולה צעשרים סאה יעוין שס, וכ"ה צתורת הצית (שער המים שער א') ושם הוסיף להדיא דהוי דאורייתא וז"ל ושעור ארבעים סאה למדו אוחו מהכתוב ורחץ את כל צשרו צמים, ומפי השמועה למדו את כל צשרו צמים מים שכל צשרו עולה צהם, והוא שער מקוה שיש צה אמה על אמה צרום שלש אמות ושיערו חכמים ארבעים סאה כו' ואפילו אדם קטן שכל גופו עולה צפחות מכן לא יעובל צפחות מארבעים שכן קבלו מסיני מים שכל גופו עולה צהן של אדם ציווני, ואפילו פחות קרעוב פסול שכל ששערו חכמים כך היא צארבעים סאה הוא עובל צארבעים סאה פחות קרעוב אינו עובל שלשה על שלשה עמא מדרס פחות משלשה על שלשה אפילו נימא אחת אינו עמא, נמלינו למדין דארבעים סאה דצר תורה לא תימא דרצנן וקראי אסמכתא צעלמא הן אלא דאורייתא ממש הן כו' מדספיקו עמא שמע מנייה דאורייתא הן עכ"ל.

בענין נאמנות לפטור משבועת גלגול

קודם שצא לרשות יתומים אצל שבין מיתה לקבורה משביעין אותה ולמאי דקיימא לן כרז מתנה דאמר בין מיתה לקבורה לא משביעין לה היינו לשעבר דמתניתין ולגופה לריכא, ויהיה לאלו המחזרים ז"ל סיוע מן התוספתא שכתבו עכ"ל, ויש לעיין ביסוד פלוגתתן.

ונראה לדון לצאה, דנחלקו בגדר דינא דפטור משבועה, דהך ראשונים דסברי דמהכי לפטור אף משבועת גלגול, סברי דיסוד הדין הוי דין נאמנות, וכעין דמלינו (סנהדרין כד ב) נאמן עלי אצא כו' וה"נ יהיב ליה נאמנות המועלת לפטור משבועה, וממילא מהכי אף לפטור משבועת גלגול, דהרי אית ליה כח נאמנות כשבועה.

אולם הך ראשונים דפליגי וסברי דלא מהכי לפטור משבועת גלגול, סברי דיסוד הדין הוי דין מחילה, דמוחל על חיוב השבועה, ולהכי לא מהכי לפטור אלא מהך שבועה עזמה, אך כל דאיכא חיוב שבועה אחר ומגלגל מכח הך חיוב שבועה, הרי אהך חיובא לא מחל.

וכן מדוקדק בלשון הרמב"ן דבואר טעמא דמהכי לפטור אף משבועת גלגול "אף על פי שנפלה לו שבועה ממקום אחר אין מגלגלין עליו דהא הימניה" ונראה דכוונתו דיסוד הדין משום דאיבו הימניה ויהיב ליה נאמנות, ולהכי מהכי לפטור אף משבועת הגלגול.

כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה אצל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך אינו יכול להשביעה לא היא ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה כו' והנה נחלקו הראשונים בגוונא דפטרה מן השבועה האם מהכי לפטרה אף משבועת גלגול, או דלא מהכי לפטרה אלא מעיקר השבועה.

ויצוץ ברמב"ן שכתב וז"ל והיכא שנעשית אפטרופיא אין מגלגלין עליה על מה שעשתה בחיי בעלה דהיינו מתניתין דתנן ואין משביעין אותה על מה שעבר לומר שאין מגלגלין דאי שבועה באפי נפשה הא תני ליה אין היורשין משביעין אותה, ושמעין מינה שמי שפוטרו לחזרו משבועה אף על פי שנפלה לו שבועה ממקום אחר אין מגלגלין עליו דהא הימניה, ודברים של טעם הם ועיקר, ומה שמלינו בתוספתא אצל אס הלכה מקצר בעלה לצית חמיה פי' ועשתה אפטרופיא אפילו כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך היורשין יכולין להשביעה דדברים שנשתמשה בהם בחיי בעלה שיבוש. אולם הבוא הרמב"ן דיש חולקין וז"ל אצל מלאתי צהבור מן המחזרים האחרונים ז"ל הסכימו רבותא ז"ל שער שיש בו נאמנות יכול הוא לגלגל אותו על מקום אחר, ולפי זה נפרש זו ששינו ואין משביעין אותה לשעבר שבועה באפי נפשה ומשנה יתירתא היא ללמד שלא פטרו אלא על מה שעבר

בשיטת הרמב"ם בדינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו

כגווי' דמשמע דטעמא משום דמשומד דינו כגוי לכל דבריו, ולכאורה כלפי סבא דלעוריה קא מכוין לא צעינן להך הלכתא דמשומד כגוי לכל דבריו, אלא משום דצוה לא תלין דלעוריה קא מכוין, ועוד דלכאורה מש"כ הרמב"ם דמשומד דינו כגוי נמי אוסר כולל נמי מחלל שצת צפרהסיא, ולכאורה סבא דלעוריה קא מכוין שייכא אף ציה כיון דאינו חשוד לעבד ע"ז [ואף דמחלל שצת כעע"ז].

ובאמת דכן משמע קלת מלישנא דגמ' צסוגין דאמרינן כיון דהתיר עלמו למיתה אין לך מומר גדול מזה, דמשמע דיסוד הדין משום דחייל עליה דין מומר.

ולכאורה מצוהר מדברי הרמב"ם, דגדר הדין הוא ד"אין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו" ולהכי צעינן לדון אי דינו כישראל או כגוי, ומשומד כיון דדינו כגוי לכל דבריו, הרי הוא אוסר, אך ל"צ דהרי אמרינן דטעמא משום ד"לעוריה קא מכוין".

והנה לכאורה מנינו עוד כה"ג צדברי הרמב"ם, דהנה צגייעין (צ צ) הכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חרש שוטה וקטן כו' והא לאו צני דיעה נינהו אמר רב הונא והוא שהיה גדול עומד על גביו א"ל רב נחמן אלא מעתה עוצד כוכצים וישראל עומד על גביו הכי נמי דכשר וכי תימא ה"ג והתינא עוצד כוכצים פסול עוצד כוכצים לדעתיה דנפשיה עבד, וכן פסק הרמב"ם (פ"ג מגירושין ה"י – ה"ז) וז"ל הכל כשרין לכתוב את הגט חוץ מחמשה, גוי ועבד וחרש ושוטה וקטן, אפילו האשה עלמה כותבת את גיטה, ישראל שנשתמד לע"ז או שהוא מחלל שצת צפרהסיא הרי הוא כגוי לכל דבריו, ולמה אין כותבין אלו החמשה, מפני שלריך הכותב לכתוב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת, והגוי על דעת עלמו

רב נחמן ורב עמרם ורב ינחק אמרי אפי' למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו כ"מ כותי אצל ישראל לעוריה קא מיכוין ת"ש צ' אוחזין צסקין ושוחטין אחד לשום אחד מכל אלו ואחד לשום דבר כשר שחיתתו פסולה הכא צמאי עסקין צישראל מומר ת"ש המטמא והמדמע והמנסך צשוגג פטור צמזיד חייב הכא נמי צישראל מומר ליה רב אחא צריה דרבא לרב אשי התרו צו וקבל עליו התראה מאי אמר ליה התיר עלמו למיתה קאמרת אין לך מומר גדול מזה.

וכן פסק הרמב"ם (פ"ג מחובל ומזיק ה"י) וז"ל המנסך יין חצירו לע"ז לא נאסר היין, שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו, ואם היה לו צו שותפות, או שהיה משומד שהרי הוא כגוי, או שהתרו צו וקבל ההתראה שהרי הוא משומד, הרי זה אוסר היין וחייב לשלם, וכן פסק עוד הרמב"ם צבה' שחיעה (פ"ג ה"ה) שנים אוחזין צסקין ושוחטין, אחד מתכוין לשם דבר שהשוחט לו שחיתתו אסורה, והשני לא היתה לו כוונה כלל ואפילו נתכוון לשם דבר המותר להתכוין לו הרי זו פסולה, וכן אם שחט זה אחר זה והתכוון האחד מהן לשם דבר הפסול פוסל, צמה דברים אמורים כשהיה לו צה שותפות אצל אס אין לו צה שותפות אינה אסורה, שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו שאין כונתו אלא ללעור.

ולכאורה ל"צ לישנא דהרמב"ם "שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו" דלכאורה אין הטעם משום דאין אדם אוסר אלא משום דנקעינן דאין כוונתו כלל לעצודה זרה, וכדסיים הרמב"ם צהלכות שחיעה.

עוד יש לדקדק צלשון הרמב"ם, דצירא עטמא דמומר אוסר "או שהיה משומד שהרי הוא

דללעטורי קא מכוין, מ"מ מחלל שצת צפרהסיא כיון דדינו כגוי לא אמרינן ציה ללעטורי קא מכוין.

ולכאורה היכ משמע דאף דיסוד הדין משום אומדנא, דישראל עמיד ללעטורי וגוי עמיד לשם עצודה זרה, וכן דישראל עמיד לשמה ואילו גוי עמיד לדעתא דנפשיה, מ"מ נקבע גדר הדין דישראל אינו אוסר דבר שאינו שלו וגוי אוסר, וכן דישראל כשר לכתיבת הגט וגוי פסול, ומש"ה לעולם אית לן למידן אי דינו כישראל או כגוי, ומחלל שצת צפרהסיא כיון דדינו כגוי לכל דבריו, הרי הוא פסול לכתיבת הגט, וכן הרי הוא אוסר, ואף דשייכא ציה סצרא דללעטורי קא מכוין ןולכאורה נראה דהנך דיני אינן אלא מדרבנן, דמדרבנן קצטו דלעולם כל דדינו כגוי הרי הוא אוסר דבר שאינו שלו והרי הוא פסול לכתיבת הגטן ויש להאריך עוד בזה.

הוא כותב, וחרש שומע וקטן אינן בני דעת, והעבד אינו צחורת גיעין וקידושין לפיכך הוא פסול כגוי לכל דבריו עכ"ל, הרי דפסק הרמב"ם כטעמא דגמ' דטעמא דגוי פסול לכתיבת הגט משום ד"הגוי על דעת עלמו הוא כותב" ואטפ"כ כתב דמשומד לע"ז ומחלל שצת צפרהסיא כיון דדינו כגוי לכל דבריו הרי הוא פסול לכתיבת הגט.

ויעוין צחידושי רבינו חיים הלוי (פ"א מהפילין) דעמד בזה בשם הג"ר שמחה זעליג דאי יסוד הדין משום אומדנא גרידא דגוי עמיד לדעתא דנפשיה, מאי שייך בזה הא דמחלל שצת צפרהסיא הרי הוא כגוי לכל דבריו ויעוין שם.

ולכאורה בדברי הרמב"ם הכא נמי חזינן כן, דאף דיסוד הדין משום דישראל אמרינן

בגדר דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו

דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והרי העומאה מחמת חשש עלם כשעורה.

ונראה לדון לצאר, דהנה צירושלמי דכלאים (פ"ה ב"ה) איתא צעה"ב שקיים ירקות שדה צכרס אסורין צין לו צין לאחר פועל שקיים ירקות שדה צכרס אסור לו ומותר לכל אדם, ופריך צירושלמי וקשיא אס אסור לו יהא אסור לכל אדם אס מותר לכל אדם יהא מותר לו, ומשני אלא כר' שמעון דאמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, אע"ג דרבי שמעון אמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו מודה הוא הכא שאסור לו ע"כ, וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מכלאים ה"ט) וז"ל הרואה כלאים צכרס חצירו וקיימן הרי זה הרואה אסור צבנייתן וכל אדם מותרין צבן, ואילו קיימן צעל הכרס היה מקדש אותן לכל אדם כמו שבארנו עכ"ל.

ולכאורה משמע צלשון הרמב"ם דהא דאסור צבן המקיימן הוי מדאורייתא, דומיא דמאי דסיים דאילו קיימן צעל הכרס היה מקדש אותן לכל אדם, וז"ב גדר הדברים, דהיאך אסורין לו ומותרין לכל אדם.

ונראה לדון לצאר, דהנה צעיקר הדין דצעין ניותא צכלאים, יש המצארים דהיכא דדעתו לעקור חסר צעצס השם כלאים [ויעוין צבג' הגרע"א הנדמ"ח (א"ח ס"י רנב ס"ז) שכתב דאס דעתו לעקרה לא מיקרי תערוצות יעו"ש וצשי"ר שמואל (ריש צ"ב ס"ק ל"ז) אך לפ"ז ראוי להיות לכאורה דאף

בכלאים (פ"ז מ"ד – מ"ה) המסכך את גפנו על גבי תצותתו של חצירו הרי זה קדש וחייב צאחריותו רבי יוסי ורבי שמעון אומרים אין אדם מקדש דבר שאינו שלו, אמר רבי יוסי מעשה צאחד שזרע את כרמו צצביעית וצא מעשה לפני ר' עקיבא ואמר אין אדם מקדש דבר שאינו שלו, ומצואר דאף צכלאים שייך דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ותמהו הראשונים דמאי שנא מנותן צבילה או חלב צקדירה של חצירו דודאי אסרה, והתוס' ציצמות (פ"ג) תירצו דלא אמרינן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא צאיסור התלוי צמחשצה כגון כלאים דצעין ניותא וכגון משתחוה לצבמת חצירו, והר"ש צכלאים (ס"ז) הביא דברי התוס', ודחה דהא עושה מלאכה צמי חטאת וצפרת חטאת תלי צמחשצה ואעפ"כ פוסל דבר שאינו שלו, אלא מסיק הר"ש דגבי תקרובת עבודה זרה עעמא משום דאין צכח אדם לייחד דבר שאינו שלו [ויש דנקטו דזוהי גופא כוונת התוס' אך מדברי הר"ש מצואר דלא פירש כן] וגבי כלאים ילפי' מקרא מדכתיב לא תזרע מה זרע דניתא ליה כו'.

והנה כתב הרמב"ם (פ"י מעומאת מת ב"ה) וז"ל החורש את הקצר צשדה שאינה שלו אינו עושה צית הפרס שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אפילו שותף או ארים או אפוערופוס אינו עושה צית הפרס עכ"ל (וע' פ"ז דאהלות מ"ג) ולריך ציאור דמאי שייך הכא דינא

א יל"ע דהרי תנן (פ"ז דכלאים מ"ו) האדם שזרע את הכרם ויאל מלפניו קולרו אפילו צמועד עד כמה הוא נותן לפועלים עד שליש יתר מכלא קולר צדרכו והולך ויעו"ש צר"ש, ומצואר צבלא מלא פועלים אלא ציתר משליש, כיון דאינו מחוייב צזה, לא חשיב ניותא ולא קידש, ואס איתא דיסוד הדין דע"י דדעתו לעקור לא חשיב תערוצת, מה צכך דאינו מחויב להו"א יותר משליש, וכה מ"מ אינו עומד לעקור מיד, ואי סגי דדעתו לעקור כשימלא פועלים, אף צפחות משליש נימא כן, אך למש"ת צבסמוך ניותא דעולם תלי צחיוצו לעקור ויעוין צחז"א כלאים (ס"ד סק"י).

איסורא לחרוש את הקצר, וכיון דיסוד דאין אינו אלא מכה האיסור, הרי שייך צזה דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, דנתבאר דיסודו דכל היכא דאיסור החפלא הוי מחמת עצירת הגזרה, אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

והנה צ"ז (נד ה) איתא נעצד שלו אסור ושל חצירו מותר ורמינהי איזוה נעצד כל שעוצדים אותו בין בשוגג ובין במזיד בין באונס ובין ברלון האי אונס, היכי דמי לאו כגון דאגס בהמת חצירו והשתחוה לה, אמר רמי בר חמא לא כגון שאנסוהו עוצדי כוכבים והשתחוה לבהמתו ידידיה, מתקיף לה רבי זירא אונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר, אלא אמר רבא הכל היו בכלל לא תעצדם וכשפרט לך הכתוב וחי בהם ולא שימות בהם ילא אונס והדר כתב רחמנא ולא תחללו את שם קדשי דאפילו באונס הא כיצד הא בלנעא והא צפרהסיה, אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייעא לך זימוסיותא של עוצדי כוכבים בשעת הגזרה אף על פי שהגזרה בטלה אותן זימוסיותא לא בטלו כו', ומבואר בדברי הגמ' דכל היכא דהגזרה לא עביד איסורא, וכגון במקום היתרא דפיקוח נפש, לא חייל האיסור, ואף גבי זימוסיותא דודאי מיירי לענין איסור הנאה להדיוע, וחזינן לכאורה דאף איסור עבודה זרה חייל רק בלירוק עצירת הגזרה, ומעתה מבואר היטב הא דשייך צזה דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וכדנתבאר.

[והנה בחידושי מרן רי"ז הלוי (ה' עבודה זרה) עמד בדברי הגמ' אלו דמבואר דאיסורא דנעצד תלי בעצירת הגזרה, אלא דכתב שם דהיינו דוקא דאין נעצד לגזרה, דצוה יסוד הפסול משום דנעצדה צו עצירה דומיא דרובע ונרבע, אף לכאורה ל"ע דהרי מבואר התם כן אף גבי זימוסיותא דע"ז, ושור"ר בקונטרס הביאורים (כחצות ס"ה) דהביא

אינו עובר באיסור כלאים, וכבר נתקשו האחרו' דלפ"ז אמאי מחילת הכרם שפירא לאומרים לו גדור הא אם לא יתרו צו אינו עובר באיסור כלל, ויש לדון דבאמת איסור מקיים כלאים איכא בכל גוויי אף בלא ניחותא, והא דבעינן ניחותא אינו אלא לענין חלות איסור ההנאה דכלאי הכרם.

ובגדר הדברים יש לומר, דאיסור ההנאה דכלאי הכרם אינו מחמת עלם הא דהוי חפלא דכלאים, דצזה שויס כלאי הכרם לכלאי זרעים דאין אסורין באכילה והנאה אלא בזריעה, אלא יסוד איסור ההנאה דכלאי הכרם הוי מחמת עצירת הגזרה, דכיון דזרעו או קיימן באיסור, אסרתן תורה בהנאה, ומש"ה לא נאסרו אלא היכא דידע בקיומן ונתייאש מלעוקרן, דכיון דקיימן באיסור אסרתן תורה.

ומעתה יש לבאר דגדר דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, דהיכא דאיסור החפלא הוי מחמת עצירת הגזרה, לא נאסר החפלא אלא מחמת עצירת הבעלים ולא מחמת עצירת אחר, ומש"ה בכלאי הכרם דאיסורן משום דנזרעו או נתקיימו באיסור, אין אדם מקדש דבר שאינו שלו.

ומעתה מבוארים היטב דברי הירושלמי והרמב"ם, דהמקיים כלאים בשדה של אחר, נהי דמותרין לכל אדם משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ אסורין למקיים, דהרי יסוד האיסור הוא מחמת עצירת הגזרה, ועצירת האחר נהי דאינה אוסרת על הבעלים, מ"מ מהניא למיסר לדידיה, אלא דעצירת הבעלים מועלת לאסור על כל העולם.

וכן מבואר לשון הרמב"ם "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" לענין בית הפרס, דהרי מבואר בר"ש (פ"י דאהלות מ"ג) דהא דגזרו עומאה על בית הפרס לא הוי חשש גמור, אלא קנסא משום דעצד

דשמע עיקר היסוד מפי מרן הגרי"ז, והוסיף אז הגרי"ז דצנו הגר"ד העיר צזה מהמשך דברי הגמ' הנ"ל דאמרי' הכי אף גבי זימוסיואות, והניחה צ"ע יעו"ש.

והנה הגרי"ז שם ביאר ע"פ דרכו שיטת הרמב"ם (פ"ד מאיסורי מזבח ה"ו) דנעצד לגצוה אסור אף צשל חצירו, ולא שייך צזה דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וביאר הגרי"ז דיסוד דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו דאין צכחו להחיל שם צדצר של חצירו [והוא כדרך הר"ש צכלאים שם] ומהאי עעמא צדין נעצד לגצוה, דיסודו משום דנעצדה צו עצירה,

ולא משום דחייל ציה חלות שם, ל"ש דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ולמשנ"ת יש מקום לצאר דצרי הרמב"ם צאופ"א, דלענין איסור ע"ז להדיוע, חלות האיסור אינה אלא מחמת עצירת הגצרה ומעין קנסא, ומש"ה שייך צזה דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו [וכדנתצאר צשיטת הרמב"ם גבי צית הפרס וגבי מקיים כלאים צשל חצירו] משא"כ לענין פסול נעצד לגצוה אין הפסול שייך לעצירת הגצרה, אלא לעלם הא דנעצדה עצירה צדצר, וצזה ל"ש דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ויל"ד].